

ES budžeta vēsture

Budžeta jautājumi

© Eiropas Parlaments

Budžeta jautājumu politikas departaments

ES iekšpolitikas ģenerāldirektorāts
PE 636.475 - 2019. gada maijs

LV

IEKŠPOLITIKAS ĢENERĀLDIREKTORĀTS
POLITIKAS DEPARTAMENTS D — BUDŽETA JAUTĀJUMI

“ES budžeta vēsture”

PADZIĻINĀTA ANALĪZE

Kopsavilkums

Eiropas Savienības budžetam ir trīs pilāri: izdevumi, finansējums un revīzija. Šajā *briefing* dokumentā ir iztirzāti budžeta aizsākumi, tā attīstība saistībā ar daudzgadu plānošanu un ikgadējo budžeta plānošanu. Tas tiek darīts, ņemot vērā izmaiņas Eiropas Parlamenta pilnvarās attiecībā uz budžetu un tā finansēšanas un revīzijas procesa attīstību. Kopš pirmās Eiropas Kopienas izveides 1952. gadā attiecībā uz budžeta plānošanu ir bijusi vērojama spriedze starp Eiropas iestādēm un dalībvalstīm un cieša saikne starp izdevumu un finansēšanas reformām.

24/06/2019

Šo dokumentu ir pieprasījusi Eiropas Parlamenta Budžeta komiteja.

AUTORS

Dr Giacomo Benedetto, Londonas Karaliskās Holoveja universitātes Eiropas Savienības politikas studiju *Jean Monnet* katedra.

ATBILDĪGAIS ADMINISTRATORS

Niels Fischer

Budžeta jautājumu politikas departaments

Eiropas Parlaments

B-1047 Brisele

E-pasts: poldep-budg@europarl.europa.eu

VALODU VERSIJAS

Oriģinālvaloda: EN

Tulkojums: BG, CS, DA, DE, EL, ES, ET, FI, FR, HR, HU, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, SV

PAR REDAKTORU

Lai sazinātos ar politikas departamentu vai abonētu tā informatīvo biļetenu, lūdzu, rakstiet:

poldep-budg@europarl.europa.eu

Manuskripts pabeigts 2019. gada maijā.

Brisele, © Eiropas Savienība, 2019.

Šis dokuments ir pieejams internetā:

<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

ATRUNA

Par šajā dokumentā paustajiem viedokļiem ir atbildīgi tikai un vienīgi to autori, un tie ne vienmēr atspoguļo Eiropas Parlamenta oficiālo nostāju.

Pārpublicēšana un tulkošana nekomerciāliem nolūkiem ir atļauta, ja tiek norādīts avots un ja par to iepriekš informē izdevēju un tam nosūta vienu eksemplāru.

SATURA RĀDĪTĀJS

SATURA RĀDĪTĀJS	3
TABULU SARAKSTS	4
ATTĒLU SARAKSTS	4
KOPSAVILKUMS	5
1. BUDŽETA AIZSĀKUMI	6
1.1. Eiropas Ogļu un tērauda kopiena, 1952. gads	6
1.2. Atomenerģijas kopiena un Ekonomikas kopiena, 1958. gads	6
1.3. Apvienošanās līgums, 1967. gads	7
1.4. Luksemburgas līgums, 1970, un Briseles līgums, 1975	8
2. NO KOPĒJĀ TIRGUS UZ IEKŠĒJO TIRGU	10
2.1. Finanšu plāns un daudzgadu finanšu shēma no 1988. gada	10
2.2. Gada budžets un Lisabonas līgums kopš 2009. gada	12
3. PAŠU RESURSI KOPŠ 1970. GADA	15
3.1. Pašu resursi 20. gadsimta septiņdesmitajos gados	15
3.2. Apvienotās Karalistes korekcija Fontenblo, 1984. gads	19
3.3. Pašu resursi un iekšējais tirgus	19
4. BUDŽETA REVĪZIJA	22
5. CITI JĒDZIENI	23
5.1. Saistības, maksājumi un <i>RAL</i>	23
5.2. Diferencētās un nediferencētās apropriācijas	23
5.3. Finansējuma iepriekšēja piešķiršana un nepiešķiršana	23
5.4. Džentlmeņu vienošanās	23
5.5. Bez juridiskā pamata nav budžeta pozīcijas	24
ATSAUCES	25
PIELIKUMI	28

TABULU SARAĶSTS

1. tabula. Dalībvalstu iemaksu procentuālais īpatsvars un balsu samērs 1958.–1974. gadā	15
2. tabula. Izmaiņas pašu resursos kopš 1970. gada	16

ATTĒLU SARAĶSTS

1. attēls. 1975. gada budžeta procedūra	9
2. attēls. Izdevumu sadalījums kopš 1988. gada (bāzes līnija: saistības 1,28 % no NKP 1993.–1999. gada laikposmā)	11
3. attēls. Budžeta procedūra pēc 2009. gada	13
4. attēls. Pašu resursu attīstība kopš 1958. gada	20

PIELIKUMU SARAĶSTS

I PIELIKUMS

ES budžeta hronoloģisks pārskats	28
----------------------------------	----

II PIELIKUMS

Gada budžeta dzīves cikls un tā izpildes apstiprināšana: 2019. gada budžets kā piemērs	30
--	----

III PIELIKUMS

Daudz gadu izdevumu saistības kopš 1988. gada	31
---	----

KOPSAVILKUMS

1952. gadā ogļu un tērauda jomā tika izveidota Eiropas pirmā politiskā kopiena ar centrālām un neatkarīgām iestādēm, kurām bija nodokļu iekasēšanas pilnvaras ogļu un tērauda nozarēs. Šīs pilnvaras dalībvalstis nevarēja tieši kontrolēt. Pašreizējo Eiropas Savienības budžeta politiku raksturo valstu iestāžu atturēšanās, ļaujot Savienībai veikt savas budžeta darbības, taču šī spriedze ilga gandrīz 70 gadu. Pēc 20. gadsimta sešdesmitajiem gadiem Ogļu un tērauda kopienas loma samazinājās. Vēlāk izveidotā Atomenerģijas kopiena un Ekonomikas kopiena, kā arī Eiropas Savienība, kas tās nomainīja, nav ļāvušas savām centrālajām iestādēm īstenot tiešas nodokļu iekasēšanas pilnvaras.

Šajā *briefing* dokumentā ir analizētas triju 20. gadsimta piecdesmitajos gados dibināto Eiropas kopienu budžeta pieņemšanas pilnvaras. Tajā ir izskaidrota to budžetu darbība un izmaiņas, kas tika ieviestas 20. gadsimta sešdesmitajos gados, kad kopienas tika apvienotas un palielinājās izdevumi jaunās politikas jomās, jo īpaši Eiropas Sociālajā fondā un lauksaimniecībā. Dalībvalstīm, kurām bija atšķirīgas prioritātes, šis izdevumu pieaugums radīja spriedzi, kas tika atrisināta ar Luksemburgas 1970. gada līgumu. Risinājumi ietvēra pastāvīgu finansējuma bāzi budžetam, kā arī lielākas Eiropas Parlamenta pilnvaras grozīt un kontrolēt budžetu.

20. gadsimta septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados, ieviešot un vēlāk paplašinot kohēzijas politiku, palielinājās izdevumi. Kopš 1979. gada Eiropas Parlamenta pašapziņa ir cēlusies, pateicoties tiešām vēlēšanām (līdz tam to iecēla valstu parlamenti), un budžeta jautājumos tas ir iebildis Padomei, kas pārstāv dalībvalstis. Kad 1987. gadā tika uzsākta iekšējā tirgus programma, bija nepieciešami lielāki ieguldījumi un tādējādi arī lielāks budžets. Daudz gadu finanšu plāns (perspektīvas) daļēji novērsa spriedzi ikgadējās procedūrās.

Tālāk tiek iztirzāta budžeta vēsturiskā finansēšana. Tā aizsākās ar vienošanos par pastāvīgu budžeta finansējumu, kas tika noslēgta vienlaikus ar Luksemburgas līgumu 1970. gadā. 20. gadsimta septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados pieaugot izdevumiem, palielinājās spriedze finansēšanas jomā, jo Apvienotā Karaliste bija neapmierināta ar savu budžeta nelīdzsvarotību. 1984. gadā Apvienotajai Karalistei tika piešķirta pastāvīga korekcija. Pamatojoties uz šo korekciju, vēlāk izveidojās mazākas korekcijas citām dalībvalstīm. 1988. gadā ievērojami lielākam turpmākajam iekšējā tirgus budžetam bija nepieciešams lielāks finansējums, ko nodrošināja, izmantojot jaunu resursu, kas bija balstīts uz katras dalībvalsts nacionālo kopproduktu. Kopš tā laika finansējuma ziņā nav notikušas ievērojamas izmaiņas, izņemot pievienotās vērtības nodokļa izmantošanas samazināšanu un ar to saistīto nacionālo bagātību lielāku izmantošanu.

Saistībā ar revīziju tiek aplūkota revīzijas iestāžu loma pirmajās kopienās. 1975. gadā tika izveidota neatkarīga iestāde — Revīzijas palāta. Tā sagatavo gada ziņojumu par Savienības pārskatiem un lemj par ticamības deklarācijas izdošanu, ja pārskati ir kārtībā. Kopš 1979. gada Eiropas Parlamentā ir īpaša revīzijas komiteja, kura izskata gada pārskatus un Revīzijas palātas ziņojumus. Pēc tam tā sagatavo Parlamenta lēmumu par to, vai ratificēt attiecīgā gada pārskatus budžeta izpildes apstiprināšanas procedūrā.

Pēdējā sadaļā ir definēti daži budžeta jomas tehniskie termini. Tajā iztirzātas saistības, maksājumi un *RAL*, diferencētas un nediferencētas apropriācijas, finansējuma iepriekšēja piešķiršana un nepiešķiršana un “džentlmeņu vienošanās”, kā arī principa “bez juridiskā pamata nav budžeta pozīcijas” nozīmīgums.

Budžeta vēstures hronoloģija skatāma I pielikumā šā *briefing* dokumenta beigās.

1. BUDŽETA AIZSĀKUMI

- Kā darbojās sākotnējie kopienu budžeti
- Kopienu apvienošanas ietekme
- Kopienu izdevumu pieaugums
- 20. gadsimta septiņdesmito gadu budžeta līgumi un Eiropas Parlamenta pilnvaru palielināšana gada budžeta jomā

1.1. Eiropas Ogļu un tērauda kopiena, 1952. gads

Eiropas pirmā politiskā kopiena Eiropas Ogļu un tērauda kopiena (EOTK) tika izveidota 1952. gadā. Tās uzdevums bija regulēt ogļu un tērauda rūpniecību sešās dibinātājvalstīs (Beļģijā, Francijā, Itālijā, Luksemburgā, Nīderlandē un Vācijā) un izveidot šo produktu vienoto tirgu. EOTK vadīja četras centrālās un integrētās iestādes:

- Augstā iestāde (izpildinstitūcija), kas bija Eiropas Komisijas priekšgājēja;
- Padome, kas pārstāvēja dalībvalstis un ko rotācijas kārtībā trīs mēnešus vadīja kāda no dalībvalstīm;
- valstu parlamentu delegātu asambleja, kas bija Eiropas Parlamenta priekšgājēja;
- Tiesa juridisku strīdu izskatīšanai.

Augstajai iestādei bija ievērojamas pilnvaras ogļu un tērauda nozarē. Starp tām bija neatkarīga EOTK finanšu pārvaldība. Atšķirībā no turpmākajām Eiropas kopienām EOTK darbība nebija balstīta uz gada budžetu. EOTK tika finansēta ar nodevu, kuras maksimālais apmērs bija 1 % no ogļu un tērauda rūpniecības apgrozījuma, tarifiem par ogļu un tērauda importu un sodiem, kas bija līdzvērtīgi ne vairāk kā 5 % no attiecīgo uzņēmumu apgrozījuma. Augstā iestāde šo nodevu noteica, ievērojot minētās robežas, un to varēja bloķēt tikai ar četru no sešu Padomes dalībvalstu balsu vairākumu.

Ar šo faktisko Eiropas nodokli, proti, nodevu, saņemto finansējumu EOTK iestādes varēja izmantot administratīvajiem izdevumiem (EOTK 78. pants) vai tehniskiem un ekonomiskiem pētījumiem, kas saistīti ar ogleņiem un tēraudu (EOTK 55. pants). Lai atkārtoti pielāgotu ogļu un tērauda nozares (EOTK 56. pants), EOTK varēja aizdot naudu, kura iegūta, veicot aizdevumus finanšu tirgos (EOTK 51. panta 1. punkts), tādējādi radot parādu, kas turpmākajos Eiropas līgumos bija aizliegts. Administratīvie izdevumi tika atļauti, ja tos vienprātīgi apstiprināja "četrus priekšsēdētāju komiteja", kurā bija četru minēto iestāžu priekšsēdētāji un kuru vadīja Tiesas priekšsēdētājs.

1.2. Atomenerģijas kopiena un Ekonomikas kopiena, 1958. gads

Eiropas Atomenerģijas kopienai (*Euratom*) un Eiropas Ekonomikas kopienai (EEK) nodibināja 1958. gadā. Tās vadīja joprojām pastāvošas iestādes: izpildu Komisija, Asambleja (kas kļuvis par Eiropas Parlamentu), Padome, pārstāvot dalībvalstu valdības, un Tiesa.

Euratom budžets tika sadalīts darbības (administratīvās) un pētniecības un ieguldījumu izdevumu kategorijās. Atšķirībā no EOTK, *Euratom* un EEK budžetiem bija jābūt līdzsvarā, un to procedūras ir pamatā joprojām izmantotajai budžeta procedūrai — Komisija ierosināja gada budžetu, notika apspriešanās ar Asambleju, un Padome pieņēma lēmumu (*Euratom* 171. pants un EEK 199. pants).

Kopš 1958. gada katra iestāde un aģentūra ik gadu pirmajā pusgadā nosūtīja savu turpmāko finanšu vajadzību aplēses. Komisija līdz septembrim ierosināja nākamā gada budžetu. Padome ar tās locekļu kvalificētu balsu vairākumu (KBV)¹ līdz oktobrim pieņēma lēmumu. Asamblejai bija mēnesis laika, lai ierosinātu izmaiņas. Pēc tam Padome atkarībā no politikas jomas ar KBV vai vienprātīgi pieņēma galīgo lēmumu.

Ja līdz jaunā gada sākumam vienošanās par budžetu netika panākta, tika izmantoti mēneša provizoriskie budžeti jeb “provizoriskās divpadsmitdaļas” (EEK 204. pants), un šāda prakse turpinās joprojām (LESD 315. pants).

Tiklīdz budžets tika pieņemts, Komisija to īstenoja. *Euratom* 179. pantā un EEK 209. pantā tāpat kā to tiesību pārņemējos līgumos bija paredzēts pieņemt finanšu regulu, proti, parastu tiesību aktu, ar kuru nosaka budžeta administrēšanas noteikumus papildus tiem, kas paredzēti līgumos.

Visbeidzot ar *Euratom* 180. pantu un EEK 206. pantu tika noteikta revīzijas procedūra un revidentu padome (skatīt šā *briefing* 4. sadaļu).

1.3. Apvienošanās līgums, 1967. gads

1967. gadā stājās spēkā dažādu Eiropas Kopienu apvienošanās līgums. Ar to Augstā iestāde tika apvienota Eiropas Komisijā un tika izveidota vienota Eiropas Parlamenta (EP), Padomes, Tiesas un Revīzijas padomes struktūra. EOTK nodeva bija spēkā līdz 2002. gadam, un par to lēma Eiropas Komisija, savukārt tiesības apspriesties ar EP par *Euratom* un EEK budžetiem tika paplašinātas arī attiecībā uz EOTK (*De Feo* 2015a: 23). EOTK atsevišķā revīzijas struktūra pastāvēja līdz 1977. gadam. EOTK administratīvie izdevumi tika pārņemti Eiropas Kopienas budžetā, un “četrus priekšsēdētāju komiteja” tika atcelta. 2002. gadā beidzās EOTK līguma darbības termiņš un finanšu pasākumi attiecībā uz ogļu un tērauda nozari pilnībā tika iekļauti Eiropas Savienības (ES) budžetā.

Vienlaikus ar Eiropas izdevumu politikas izstrādi radās spiediens Līgumos veikt izmaiņas saistībā ar budžetu. EOTK un *Euratom* sākotnēji bija paredzēti ieguldījumu budžeti. 1958. gadā sāka īstenot pirmo EEK izdevumu politiku, proti, tika izveidots Eiropas Sociālais fonds (ESF), kas ieguldīja profesionālajā apmācībā un bezdarbnieku atkārtotā iekļaušanā darba tirgū.

Kopējā lauksaimniecības politika kā izdevumu joma tika izveidota 1962. gadā (*De Feo* 2015b: 30), lai reaģētu uz lauksaimniecības subsīdijām citās valstīs, piemēram, ASV. Uzsvars tika likts uz ražošanu, un tikai turpmākajos gados tika akcentētas ar vidi saistītās bažas un orientēšanās uz tirgu. Lauksaimniecības izdevumus bija paredzēts finansēt, izmantojot tarifus, ko apstiprināja tikai 1970. gadā. Līdz tam tika piemērotas fiksētas iemaksas no katras dalībvalsts. Pirmais finansēšanas periods bija daudzgadu periods no 1962. līdz 1965. gadam, un tad to pagarināja vēl uz trim gadiem. Pieauga spiediens izveidot jaunu līgumu, kas varētu garantēt ilgtermiņa finansējumu lauksaimniecībai (Francijas pieprasījums) apmaiņā pret lielāku EP kontroli pār budžetu un atvērtību Apvienotās Karalistes dalībai Kopienās, attiecībā uz ko Francija piekāpās pārējiem dalībniekiem.

¹ Katrai dalībvalstij ir noteikts balsu skaits atbilstīgi tās lielumam. No 1958. gada līdz 2009. gadam gadījumos, kad vienprātīgs lēmums nav jāpieņem, kvalificēta balsu vairākuma robežvērtība ir svārstījusies robežās no 67 līdz 74 procentiem balsu. Ar Lisabonas līgumu mainītā robežvērtība ir 55 % dalībvalstu, kas pārstāv vismaz 65 % ES iedzīvotāju. Katras dalībvalsts balsojums 20. gadsimta sešdesmitajos gados ir parādīts 1. tabulā.

1.4. Luksemburgas līgums, 1970, un Briseles līgums, 1975

Līdz 1970. gadam EP bija izmantojis tikai tiesības, kas paredz, lai ar to apspriestos attiecībā uz budžetu, taču prasīja arī tiesības piemērot grozījumus. Luksemburgas un Briseles līgumu pieņemšana notika vienlaicīgi arī ar Kopienas pirmo paplašināšanos, pievienojoties Dānijai, Īrijai un Apvienotajai Karalistei, lēmumu ieviest pašu resursus jeb pastāvīgu budžeta finansējumu, izmantojot tarifus un pievienotās vērtības nodokli (PVN) (skatīt 3. sadaļu), un Eiropas Reģionālās attīstības fonda izveidi, lai reaģētu uz reģionu vajadzībām Īrijā, Itālijā un Apvienotajā Karalistē.

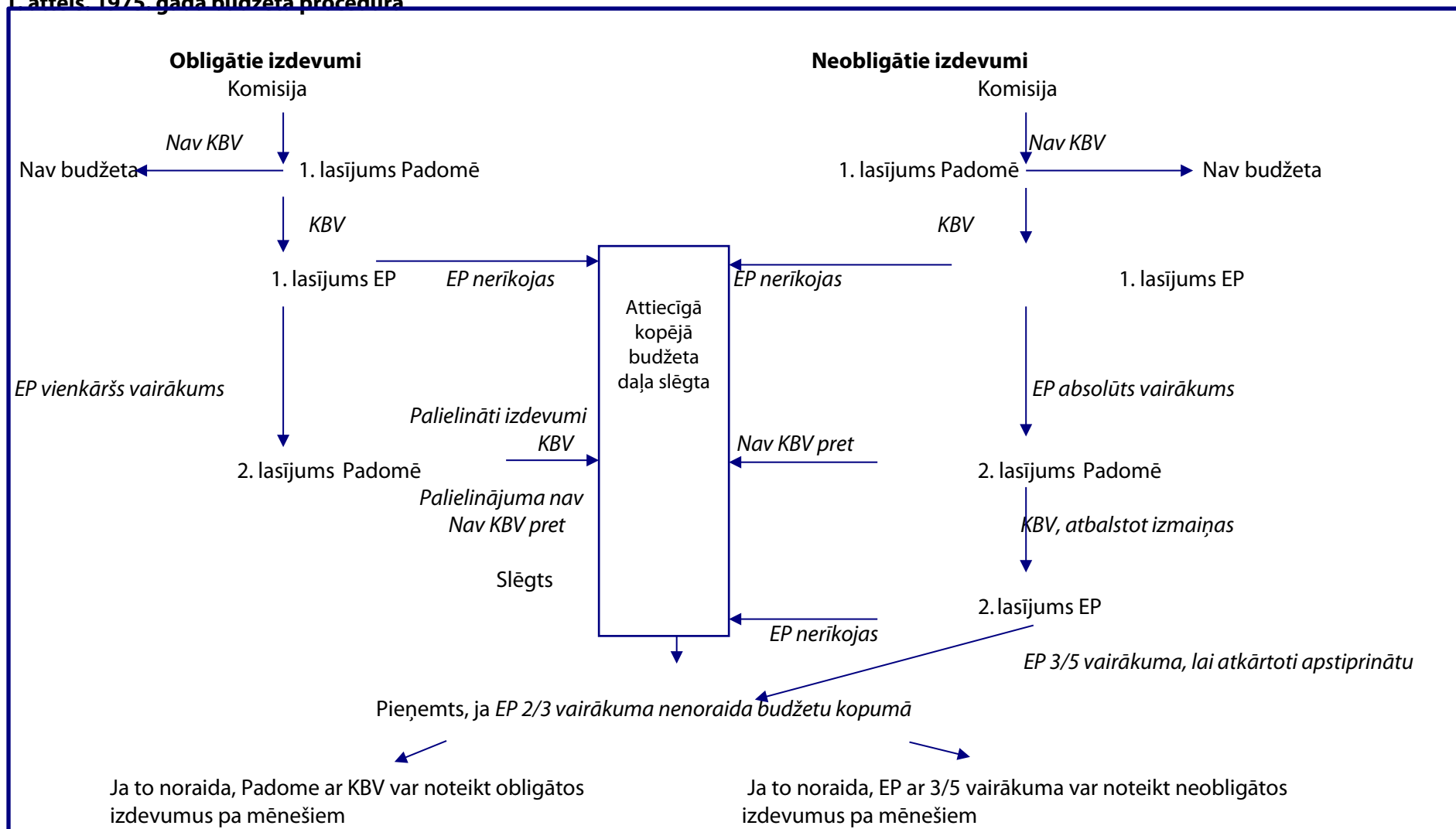
1970. gada līgumā ir divu veidu izdevumi: obligātie izdevumi (OI), kurus saskaņā ar līgumsaistībām Kopienai bija pienākums maksāt sakarā ar to neskaidro definīciju, proti, "izdevum[i], kas tieši izriet no šā Līguma vai tiesību aktiem, kuri pieņemti saskaņā ar to" (EK 272. panta 4. punkts), un visi pārējie izdevumi, kuri tika uzskatīti par neobligātiem izdevumiem (NOI). Izdevumu iedalīšana obligātajos un neobligātajos izraisīja strīdus, jo katrs izdevumu veids Padomei un EP piešķīra dažādas pilnvaras. Eiropas Tiesa jautājumu par definīciju lēmuma pieņemšanai nodeva atpakaļ EP un Padomei (Eiropas Parlaments, Padome un Komisija, 1982). Tiešās dotācijas lauksaimniecībā un zivsaimniecībā un izdevumi, kas saistīti ar starptautiskiem nolīgumiem, tika uzskatīti par OI, bet gandrīz viss pārējais bija NOI, un šāds nošķirums pastāvēja līdz Lisabonas līguma pieņemšanai 2009. gadā (*Benedetto un Høyland, 2007*).

1975. gada procedūrā (skatīt 1. attēlu) Padome balsoja ar kvalificētu balsu vairākumu. Ja Padome un EP nespēja vienoties, Padome varēja uzspiest EP savu viedokli attiecībā uz prioritārajiem OI, savukārt EP varēja rīkoties tāpat, ieņemot spēcīgākas pozīcijas nekā Padome attiecībā uz NOI. 1975. gadā EP ieguva pilnvaras pilnībā noraidīt budžetu.

1970. gada un 1975. gada līgumi arī pārveidoja Padomes un EP revīzijas pilnvaras, bet 1977. gadā ar tiem Revīzijas padome tika pārveidota par Kopienas iestādi un pārdēvēta par Revīzijas palātu (skatīt 4. sadaļu).

Visbeidzot, pateicoties 1970. gada līgumam, fiksētās dalībvalstu iemaksas varēja aizstāt Kopienas mēroga pašu resursi, kam būtu nepieciešams pieņemt jaunu tiesību aktu, sauktu par Pašu resursu lēmumu (vairāk par to skatīt 3. sadaļā).

1. attēls. 1975. gada budžeta procedūra

Avots: Pielāgots, izmantojot Benedetto un Høyland, 2007.

2. NO KOPEJĀ TIRGUS UZ IEKŠĒJO TIRGU

- levēlētais Parlaments un budžeta konflikts
- Virzībā uz iekšējo tirgu
- Daudzgaļu finanšu plānošana
- Gada budžeti un Lisabonas līgums

1979. gadā notika pirmās tiešās Eiropas Parlamenta vēlēšanas. Tobrīd budžets bija kļuvis lielāks, ietverot lauksaimniecības, sociālo un reģionālās attīstības politiku, un tā pamatā bija stabilāks finansējums, ko ieguva no pašu resursiem (skatīt 3. sadaļu).

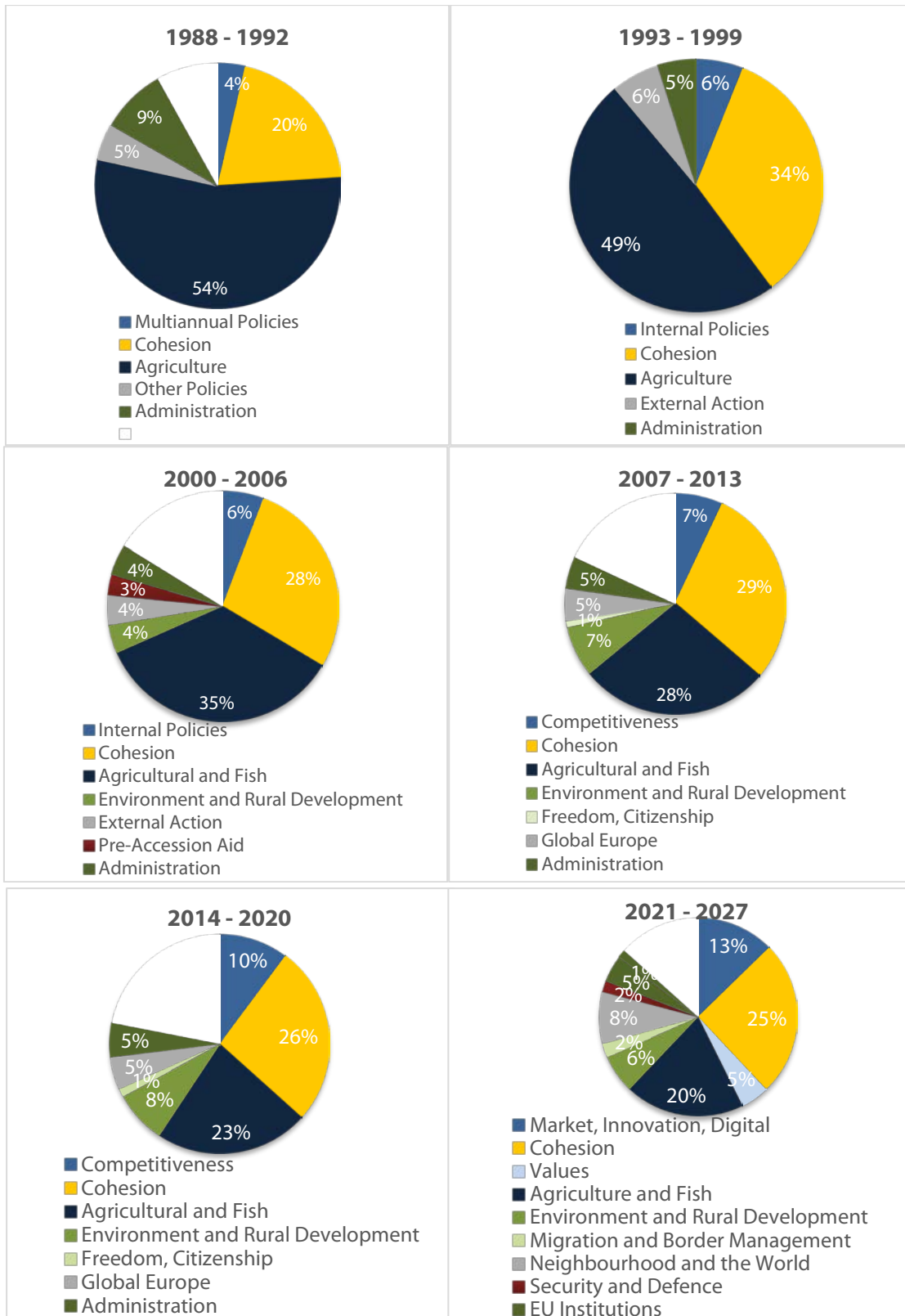
20. gadsimta septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados sākotnējā 1970. gada vienošanās vairs nefunkcionēja. levēlētais EP pieprasīja lielāku teikšanu — tas sākotnēji nespēja vienoties par 1980., 1985., 1986. un 1988. gada budžetu (*De Feo* 2017: 47). Sakarā ar to, ka netika panākta vienošanās un tika izmantoti provizoriskie mēneša budžeti, 1980. gada budžets tika apstiprināts septiņus mēnešus vēlāk. 1982. gada budžetu EP pieņēma bez Padomes piekrišanas attiecībā uz NOI, kā rezultātā tika pieņemts Tiesas nolēmums, ar ko EP un Padomei tika noteikts pienākums risināt sarunas par to, lai definētu to, kas tiek klasificēts kā OI vai NOI (*De Feo* 2017: 49).

Pēc Vienotā Eiropas akta ratifikācijas 1987. gadā, kā rezultātā tika izveidots iekšējais tirgus, Komisija iesniedza plānu par jaunu nolīgumu starp Komisiju, Padomi un EP (pazīstams kā lestāžu nolīgums) par ilgtermiņa budžetu vai finanšu plānu (Eiropas Komisija, 1987). Rezultātā palielinājās budžeta apjoms, jo īpaši reģionālajai kohēzijai Grieķijā, Portugālē un Spānijā, lai sagatavotos iekšējam tirgum. Ar to tika ieviesta ilgtermiņa plānošana un budžets kļuva stabilāks vairāku gadu laikposmā, pārtraucot astoņdesmito gadu budžeta konfliktu starp EP un Padomi. Pakete tika īstenota no 1988. gada līdz 1992. gadam (2. attēls un III pielikums).

2.1. Finanšu plāns un daudzgaļu finanšu shēma no 1988. gada

Pirmo ilgtermiņa finanšu plānu pieņēma 1988. gadā. Par daudzgaļu finanšu shēmu (DFS) tas tika pārdēvēts ar Lisabonas līgumu 2009. gadā, kad DFS jēdziens tika iekļauts līgumos saskaņā ar LESD 312. pantu. Ar šo paketi tiek noteikti maksimālie izdevumu līmeņi jeb maksimālie apjomi. Faktiskie izdevumi tiek īstenoti izdevumu programmās, piemēram, ESF, izmaksājot naudas līdzekļus gada budžetos. Procedūras ziņā Komisija ierosina plānu jeb DFS. Tam būtu nepieciešama vienošanās starp EP un Padomi (ar vienprātīgu lēmumu). Līdz 2009. gadam bija nepieciešama arī ratifikācija valstu parlamentos, taču tagad tā vairs nav nepieciešama. Ja vienošanās par jauno daudzgaļu izdevumu programmu netiek panākta līdz vecās programmas termiņa beigām, tiek piemēroti iepriekšējie izdevumu līmeņi, pat ja izdevumu programmas jau ir beigušās. Tomēr līdz 2009. gadam Komisijai, Padomei vai EP bija tiesības balsot, lai izbeigtu daudzgaļu plānošanu un atgrieztos pie ikgadējās budžeta plānošanas, kas tika īstenota līdz 1988. gadam. Pateicoties Lisabonas līgumam, kopš 2009. gada šādas sabotāžas tiesības vairs nav spēkā. Nespēja vienoties par jaunu DFS nozīmē to, ka turpinās piemērot iepriekšējo.

2. attēls. Izdevumu sadalījums kopš 1988. gada (bāzes līnija: saistības 1,28 % no NKP 1993.–1999. gada laikposmā)

Avots: Il pielikums

Cik iztērēts kopš 1988. gada? Kā liecina III pielikums, saistības, kas ir plānoti izdevumi, reālā izteiksmē pieauga no 1 % no EEK kopējās bagātības — nacionālā kopprodukta (NKP) — līdz 1,20 % 1988. gadā sakarā ar lēmumu ieguldīt iekšējā tirgus programmā, jo īpaši kohēzijā mazāk attīstītos reģionos. 1993. gadā šis rādītājs pieauga līdz 1,28 %, lai varētu vairāk ieguldīt kohēzijā, gatavojoties euro ieviešanai deviņdesmito gadu beigās, un iekšpolitikā, tostarp pētniecībā un inovācijā (*R&I*). Sagatavojot vecās dalībvalstis Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu skaita pieaugumam 2004. gadā, nākamajā plānošanas periodā, kas sākās 2000. gadā, budžets reālā izteiksmē samazinājās līdz 1,08 % no NKP. Tika palielinātas summas iekšpolitikai, piemēram, *R&I* un pirmspievienošānās palīdzībai, savukārt lauksaimniecības izdevumi tika samazināti. Pēc 2004. gadā notikušās ES paplašināšanās 2007. gadā izdevumi atkal tika samazināti, bet neliels palielinājums tika piešķirts izdevumu kategorijai "Konkurētspēja", kā tika pārdēvēta lielākā daļa iekšpolitikas jomu. Tika samazināti kopējie izdevumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai, un tika ieviesta jauna kategorija ar ļoti nelielu finansējumu pilsoniskumam, brīvībai, drošībai un tiesiskumam. 2014. gadā reālā izteiksmē izdevumi tika vēl vairāk samazināti līdz 1,00 % no nacionālā kopienākuma (NKI)², un saistībā ar to palielinājās finansējums konkurētspējai, jo īpaši *R&I*, savukārt lauksaimniecības finansējums samazinājās.

Ierosinātie skaitļi finansēšanas periodam, kas sāksies 2021. gadā, paredz palielinājumu līdz 1,11 % no NKI, lai ņemtu vērā Apvienotās Karalistes izstāšanos no ES. Kategorija "Konkurētspēja" ir pārdēvēta par kategoriju "Vienotais tirgus", bet programma *Erasmus+* no tās ir pārcelta uz jaunu apakškategoriju "Vērtības". Ņemot vērā programmas *Erasmus+* pārņemšanu, priekšlikums paredz būtisku palielinājumu atlikušajam, kas bija kategorijā "Konkurētspēja". Kohēzijas un lauksaimniecības jomā tika veikts ievērojams samazinājums. Ņemot vērā krīzi drošības un migrācijas jomā, tiek pārstrukturētas iepriekšējās izdevumu kategorijas "Pilsoniskums" un "Globālā Eiropa" (ārpolitika), ievērojami palielinot izdevumus jaunajās kategorijās attiecībā uz migrāciju un robežu pārvaldību, [Eiropas] kaimiņattiecībām un pasauli, kā arī drošību un aizsardzību. Šajā rindkopā norādītie skaitļi ir Komisijas priekšlikuma pamatā, un 2019. gada maijā attiecībā uz tiem joprojām tika pieņemti grozījumi un Padome un EP centās panākt vienošanos.

2. attēlā ir redzamas katras politikas jomas izdevumu procentuālā īpatsvara izmaiņas kopš 1988. gada. Tajā kā bāzes līnija ir izmantotas augsta līmeņa saistības (izdevumu prognozes) 1,28 % apmērā no NKP 1993.–1999. gada laikposmā. Nosakot kopējo budžetu apmērā, kas ir mazāks nekā 1,28 % no NKP, ES izvēlas ietaupījumus vienā politikas jomā atkārtoti neieguldīt citā. Citos periodos izdevumi procentos pa politikas jomām ir proporcionāli 1993.–1999. gada līmenim, savukārt "ārpusbudžeta pozīcijas" diagrammā ir iezīmētas baltā krāsā.

2.2. Gada budžets un Lisabonas līgums kopš 2009. gada

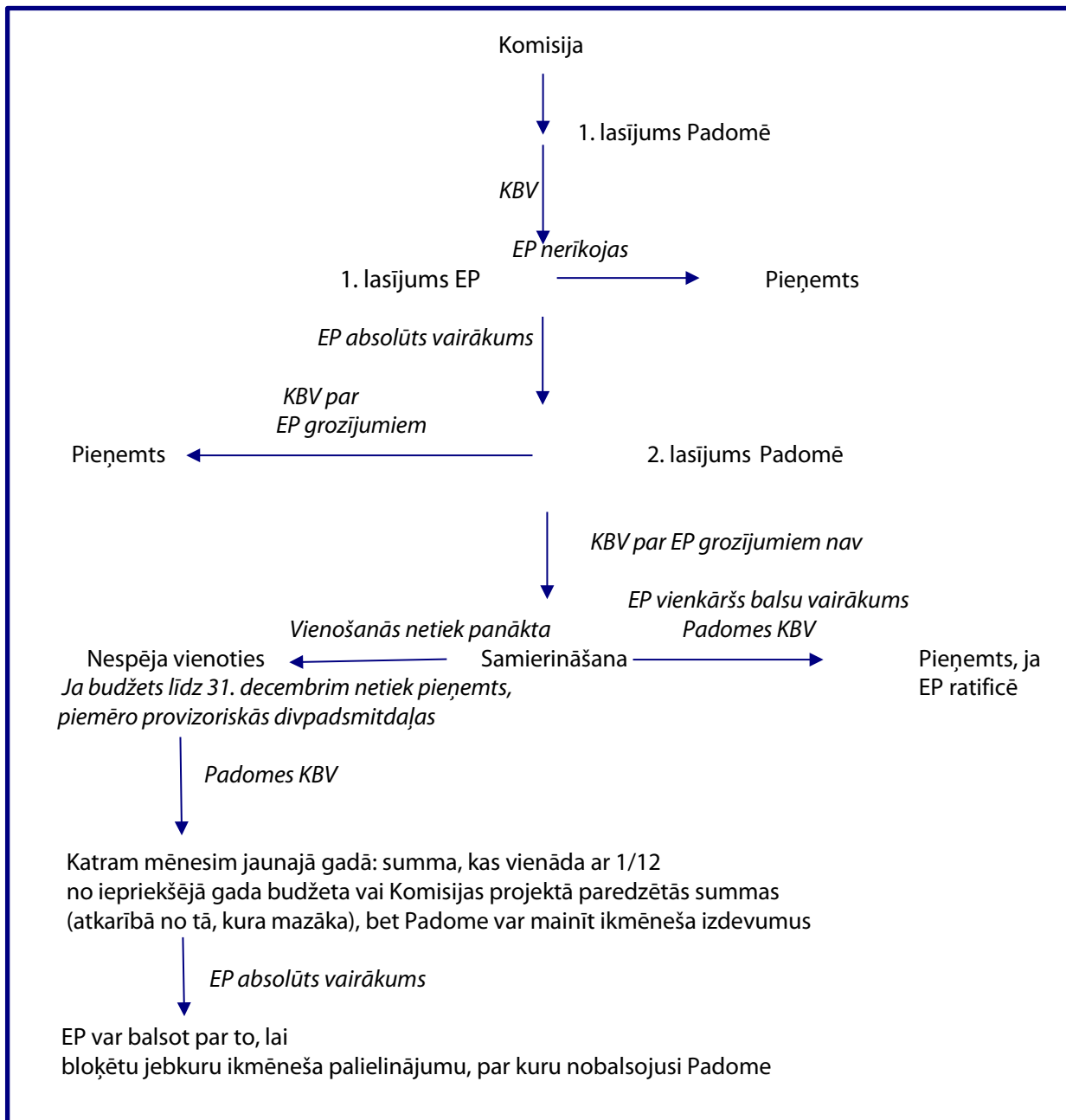
Gada budžeta procedūra kopš 2009. gada ir ievērojami mainījusies atšķirībā no situācijas 1975. gadā, kas norādīta 1. attēlā. Jaunā procedūra (LESD 314. un 315. pants) ir ilustrēta 3. attēlā. Tā līdzinās parastajai likumdošanas procedūrai, kurā Padome un EP kopīgi lemj par lielāko daļu ES tiesību aktu, lai gan pastāv arī nozīmīgas atšķirības. Gada budžeta dzīves cikls ir ilustrēts II pielikumā.

Komisija ierosina, Padome pieņem lēmumu vai grozījumus ar kvalificētu balsu vairākumu, bet EP savukārt ar absolūtu tā locekļu balsu vairākumu var pieņemt grozījumus. Ja Padome un EP nav

² NKI ir valsts grāmatvedībā izmantota definīcija, kas ir ļoti līdzīga iekšzemes kopproduktam un NKP, bet ar dažām korekcijām, lai labāk atspoguļotu relatīvo labklājību. NKP kā grāmatvedības definīcija budžeta lielumam 2007. gadā tika aizstāts ar NKI.

vienisprātis, samierināšanas komiteja, kuru veido abu iestāžu locekļi, cenšas vienoties par kompromisu. Ja samierināšanas komiteja trīs nedēļu laikā nespēj vienoties, budžets netiek pieņemts un Komisija var iesniegt jaunu priekšlikumu. Ja samierināšanas komiteja panāk vienošanos, EP un Padomei tās lēmums ir jāapstiprina. Ir vēl daži citi nereālistiski iznākumi, kas ir paskaidroti citur (*Benedetto* 2013: 359).

3. attēls. Budžeta procedūra pēc 2009. gada

Avots: Pielagots, izmantojot *Benedetto* un *Høyland*, 2007.

Ja līdz 31. decembrim netiek panākta vienošanās par jaunu budžetu, jaunajā gadā piemēro provizoriskās divpadsmitdaļas. Tie ir mēneša budžeti vienas divpadsmitdaļas apmērā no iepriekšējā gada izdevumiem vai no Komisijas ierosinātās summas (atkarībā no tā, kura no tām ir mazāka). Padome var mainīt šos izdevumus, bet EP var vienīgi bloķēt jebkādu palielinājumu. Tādēļ pastāv lielāka iespēja, ka nākotnē gada budžets būs drīzāk zemāks (*Benedetto* 2013). Dažos gadījumos ir iespējami izņēmumi, kad EP var izmantot vienošanos par jaunu DFS, lai panāktu Padomes piekāpšanos. Tieši tā notika

2013. gadā, kad tika apspriests daudzgadu finansējums 2014.–2020. gadam. Apmainā pret savu piekrišanu attiecībā uz DFS Parlaments panāca nedaudz lielākus izdevumus 2013. un 2014. gadam, piekāpšanos attiecībā uz lielāku elastīgumu saistībā ar DFS un budžeta pašu resursu pārskatīšanu (*Benedetto* 2019).

3. PAŠU RESURSI KOPŠ 1970. GADA

- Budžeta finansēšana
- Pastāvīgs finansējums, par ko vienojās 1970. gadā
- Apvienotās Karalistes korekcija un citas korekcijas
- Atgriešanās pie valstu iemaksām, balstoties uz nacionālo kopienākumu

3.1. Pašu resursi 20. gadsimta septiņdesmitajos gados

Pašu resursi ir budžeta finansējums jeb ieņēmumi, un to reforma bieži tiek apvienota ar izdevumu reformu. EOTK no 1952. gada līdz 2002. gadam finansēja, izmantojot nodevu par ogļu un tērauda rūpniecības apgrozījumu. *Euratom* un EEK sākotnēji finansēja saskaņā ar to līgumos paredzēto formulu (*Euratom* 172. pants; EEK 200. pants), kā norādīts 1. tabulā. Itālijas un Nīderlandes iemaksas ESF un *Euratom* pētniecības programmām bija zemākas nekā citām politikas jomām, atspoguļojot zemāku labklājības līmeni. Ar EEK 200. pantu šis pagaidu likmes varēja aizstāt ar īsteniem pašu resursiem, par kuriem vienošanās tika panākta 1970. gadā, un pēc izmaiņām Līgumā tika pieņemts pirmais Pašu resursu lēmums (Padome, 1970). 1970. gada vienošanās un vēlāk pieņemto saistīto dokumentu saturs ir atspoguļots 2. tabulā. Katra pašu resursa īpatsvars Kopienas un vēlāk ES finansējumā ir parādīts 4. attēlā.

1. tabula. Dalībvalstu iemaksu procentuālais īpatsvars un balsu samērs 1958.–1974. gadā

	BE	DE	FR	IT	LU	NL
IEMAKSAS						
Administratīvie izdevumi EEK, <i>Euratom</i> , 1958-1970	7,9	28,0	28,0	28,0	0,2	7,9
EEK iemaksas Eiropas Sociālajā fondā 1958-70	8,8	32,0	32,0	20,0	0,2	7,0
Iemaksas <i>Euratom</i> pētniecībā 1958–1970	9,9	30,0	30,0	23,0	0,2	6,9
Pārejas posms, tiek ieviesti pašu resursi, 1971-1974	6,8	32,9	32,6	20,2	0,2	7,3
BALSU SAMĒRS						
Balsis katrai valstij attiecībā uz 12/17 kvalificētu balsu vairākumu līdz 1972. gadam	2	4	4	4	1	2
Balsis katrai valstij attiecībā uz ESF lēmumiem, 67/100 līdz 1972. gadam	8	32	32	20	1	7

Avoti: (EEK 148., 200. un 203. pants; *Euratom* 176. pants; Padome 1970)

Budžets tika noteikts 1 % apmērā no NKP. Tas bija jāfinansē, izmantojot lauksaimniecības un cukura nodevas un ārējos muitas tarifus. Ja šie līdzekļi nebija pietiekami, pārējā daļa bija jāveido, piesaistot PVN dalībvalstīs. Kad EEK muitas savienība sāka darbību 1967. gadā, ārējie tarifi jau pastāvēja, bet tie “piederēja” dalībvalstij, kurā tos iekasēja. Tagad tie bija jānodod Eiropas līmenī, tomēr 10 % no tarifu vērtības paturēja dalībvalsts, kas to iekasēja. Nolīgumu īstenoja no 1971. gada līdz 1974. gadam, bet līdz tam atšķirība tika finansēta, ievērojot starp dalībvalstīm pastāvošās proporcijas, kā norādīts 1. tabulā. No 1975. gada bija jānodrošina, lai līdz 1977. gadam būtu pieejams 1 % no kopējās PVN ieņēmumu summas.

2. tabula. Izmaiņas pašu resursos kopš 1970. gada

1970	1985	1988	1994
Ārējie tarifi, lauksaimniecības nodokļi un cukura nodevas.	Ārējie tarifi, lauksaimniecības nodokļi un cukura nodevas.	Ārējie tarifi, lauksaimniecības nodokļi un cukura nodevas.	Ārējie tarifi, lauksaimniecības nodokļi un cukura nodevas.
10 %, ko patur dalībvalsts, kas to iekasēja. Pakāpeniska ieviešana, 1971-1974.	10 %, ko patur dalībvalsts, kura to iekasēja.	10 %, ko patur dalībvalsts, kura to iekasēja.	10 %, ko patur dalībvalsts, kura to iekasēja.
PVN resursu piesaistīšanas likme 1 % apmērā no 1978. gada, pakāpeniska ieviešana 1975–1977.	PVN resursu piesaistīšanas likme 1 % līdz 1,4 % apmērā 1986. gadā; pilnvaras vienbalsīgi palielināt līdz 1,6 % no 1988. gada.	PVN resursu piesaistīšanas likme saglabājas 1,4 % apmērā.	PVN resursu piesaistīšanas likme 1995.–1999. gada laikposmā pakāpeniski no 1,4 % samazinās līdz 1,0 %.
		PVN resursu piesaistīšanas likmei noteikta maksimālā robežvērtība, ja patēriņš pārsniedz 55 % no valsts NKP.	No 1995. gada GR, ES, IE, PT PVN resursu piesaistīšanas likmei noteikta maksimālā robežvērtība 50 % apmērā, bet pārējām valstīm pakāpeniski 1995.–1999. gada laikposmā.
	Apvienotās Karalistes korekcija 66 % apmērā no Apvienotās Karalistes neto iemaksas, ko finansēja no pārējo dalībvalstu PVN.	Apvienotās Karalistes korekcija 66 % apmērā no Apvienotās Karalistes neto iemaksas, ko finansēja no pārējo dalībvalstu NKP daļas.	Apvienotās Karalistes korekcija 66 % apmērā no Apvienotās Karalistes neto iemaksas, ko finansēja no pārējo dalībvalstu NKP daļas.
	Korekcija par korekciju 33 % apmērā DE. Fiksētas summas maksājums 1 miljarda ECU apmērā, ko 1985. gadā Apvienotajai Karalistei izmaksāja no citu dalībnieku PVN daļas.	Korekcija par korekciju 33 % apmērā DE.	Korekcija par korekciju 67% apmērā DE.
		Starpību veido NKP resursi.	Starpību veido NKP resursi.

		Saistību maksimālais apjoms 1,30 % no NKP. Maksājumu maksimālais apjoms 1,15 % no NKP, pieaugot līdz 1,20 % līdz 1992. gadam.	Saistību maksimālais apjoms 1,335% no NKP. Maksājumu maksimālais apjoms 1,21% no NKP, pieaugot līdz 1,27 % no NKP līdz 1999. gadam.
--	--	--	--

Avoti: Padome (1970, 1985, 1988, 1994, 2000, 2007, 2014) un Eiropas Komisija (2018a).

2. tabula. Izmaiņas pašu resursos kopš 1970. gada

2000	2007	2014	Priekšlikums laikposmam pēc 2020. gada
Ārējie tarifi, lauksaimniecības nodokļi un cukura nodevas. 25 % (palielinājums no 10 %), ko patur dalībvalsts, kas to iekasēja.	Ārējie tarifi un nodevas. 25%, ko patur dalībvalsts, kas to iekasēja.	Ārējie tarifi un nodevas. 20 % (samazinājums no 25 %), ko patur dalībvalsts, kas to iekasēja.	Ārējie tarifi un nodevas. 10 % (samazinājums no 20 %), ko patur dalībvalsts, kas to iekasēja.
PVN resursu piesaistīšanas likme 1 % apmērā 2000.–2001. gadā; 0,75% 2002.–2003. gadā, 0,5 % no 2004. gada. PVN resursu piesaistīšanas likmei noteikta maksimālā robežvērtība, ja patēriņš pārsniedz 50 % no valsts NKP.	PVN resursu piesaistīšanas likme samazināta no 0,5 % līdz 0,3 %, bet AT samazināta līdz 0,225 %, DE — līdz 0,15 % un NL un SE — līdz 0,1 %. PVN resursu piesaistīšanas likmei noteikta maksimālā robežvērtība, ja patēriņš pārsniedz 50% no valsts NKI.	PVN resursu piesaistīšanas likme 0,3 % apmērā, bet DE, NL un SE samazināta līdz 0,15 %. PVN resursu piesaistīšanas likmei noteikta maksimālā robežvērtība, ja patēriņš pārsniedz 50 % no valsts NKI.	PVN resursu piesaistīšanas likme 0,3 % apmērā, kas DE, NL un SE ir palielināta, balstoties uz faktiskajiem PVN resursiem.
Apvienotās Karalistes korekcija 66 % apmērā no Apvienotās Karalistes neto iemaksas, ko finansē no citu dalībnieku NKP daļām, izņemot pirmspievienšanās izdevumu ietekmi dalībvalstīs, kuras pievienojās pēc 2004. gada.	Apvienotās Karalistes korekcija 66 % apmērā no Apvienotās Karalistes neto iemaksas, ko finansē no citu dalībnieku NKI daļām, atskaitot pirmspievienšanās izdevumu ietekmi uz dalībvalstīm, kuras pievienojās pēc 2004. gada.	Apvienotās Karalistes korekcija 66 % apmērā no Apvienotās Karalistes neto iemaksas, ko finansē no citu dalībnieku NKI daļām, izņemot attiecībā uz izdevumiem, kas nav saistīti ar lauksaimniecību dalībvalstīs, kuras pievienojās pēc 2004. gada.	Apvienotās Karalistes korekcija, ko atcēla <i>Brexit</i> . Fiksētas summas atlaides AT, DE, DK, NL, SE, kuras 2021.–2025. gadā pakāpeniski tiks pārtrauktas. 3 % piesaistīšanas likme kopējai konsolidētā uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzei.

Korekcija par korekciju 75 % apmērā DE, AT, NL, SE.	Korekcija par korekciju 75 % apmērā DE, AT, NL, SE. Fiksētas summas atlaides gada maksājums NL 605 miljonu EUR apmērā un SE 150 miljonu EUR apmērā, ko visas dalībvalstis finansē no NKI.	Korekcija par korekciju 75 % apmērā DE, AT, NL, SE. Fiksētas summas atlaides gada maksājums DK 130 miljonu EUR apmērā, NL 695 miljonu EUR apmērā un SE 185 miljonu EUR apmērā. AT kopēja fikse summa 60 miljonu EUR apmērā, ko visas dalībvalstis finansē no NKI.	20 % no Eiropas emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas radītajiem ieņēmumiem. Nodeva 0,80 EUR apmērā par kilogramu neregistrētu plastmasas iepakojuma atkritumu.
Starpību veido NKP resursi.	Starpību veido NKI resursi.	Starpību veido NKI resursi.	Starpību veido NKI resursi.
Saistību maksimālais apjoms 1,335 % apmērā no NKP; maksājumu maksimālais apjoms 1,27 % apmērā no NKP.	Saistību maksimālais apjoms 1,31 % apmērā no NKI; maksājumu maksimālais apjoms 1,24 % apmērā no NKI.	Saistību maksimālais apjoms 1,29 % apmērā no NKI; maksājumu maksimālais apjoms 1,23 % apmērā no NKI.	Saistību maksimālais apjoms 1,35 % no NKI; maksājumu maksimālais apjoms 1,29 % no NKI.

Komisija un EP bija ierosinājuši piešķirt EP īstenas pilnvaras ietekmēt pašu resursu ieviešanu un izmaiņas 1970. gadā un 1975. gadā, lai EP varētu dot piekrišanu EOTK nodevai un lai EEK būtu pilnvarota emitēt parāda vērtspapirus (*Benedetto* 2017: 619), tomēr Padome to nepieņēma. Kopš tā laika EP ir centies ietekmēt pašu resursus, tomēr bez panākumiem, ja vien neskaita reformas saistību ar citiem jautājumiem (*Benedetto* 2019; *Lindner* 2006). Pašu resursus joprojām pieņem vai groza tikai ar Padomes vienprātīgu piekrišanu, kurai seko apspriešanās ar EP un ratifikācija katras valsts parlamentā (LESD 311. pants).

3.2. Apvienotās Karalistes korekcija Fontenblo, 1984. gads

Līdz 1984. gadam Kopiena izmantoja ārējos tarifus un PVN līdz tā maksimālajai piesaistīšanas likmei 1,0 % apmērā, tomēr budžets bija nepietiekams iepriekšējo saistību izpildei. Apvienotā Karaliste pieprasīja risināt jautājumu saistībā ar tās budžeta nelīdzsvarotību, un tā varēja bloķēt jebkuru lēmumu, kura pieņemšanai bija nepieciešama vienprātība, tostarp par PVN resursu piesaistīšanas likmes palielināšanu vai to, lai ļautu Portugālei un Spānijai kļūt par Kopienas dalībvalstīm.

Fontenblo 1984. gadā (Padome, 1985) tika panākta vienošanās par paketi, saskaņā ar kuru Apvienotajai Karalistei būtu jāpiekāpjas, tomēr tā sasniegtu savus mērķus. Apvienotā Karaliste ieguva “korekciju”, kas bija līdzvērtīga divām trešdaļām no tās neto ieguldījuma, un fiksētas summas maksājumu 1 miljarda ECU apmērā 1986. gadā. To līdz 1987. gadam finansēja pārējās dalībvalstis no savas PVN daļas, lai gan Rietumvācijas ieguldījums Apvienotajai Karalistei tika diskontēts par vienu trešdaļu³. Apmainā pret minēto Apvienotā Karaliste piekrita palielināt PVN resursu piesaistīšanas likmi no 1,0 līdz 1,4 %, sākot no 1986. gada, un īstenot Kopienas paplašināšanos attiecībā uz Portugāli un Spāniju (*Benedetto* 2017: 623).

3.3. Pašu resursi un iekšējais tirgus

Vienošanās par Vienoto Eiropas aktu nodrošināja ilgtermiņa finanšu perspektīvas izdevumiem. Attiecībā uz ieņēmumiem četrus gadus pēc Fontenblo tika pieņemts jauns lēmums finansēt arvien pieaugošos izdevumus (Padome, 1988).

Pirmo reizi tika panākta vienošanās par pašu resursu un izdevumu maksimālo apmēru, lai pārvaldītu šo palielināto budžetu. Absolūtie pašu resursi, kas pieejami visām ES saistībām, nedrīkstēja pārsniegt 1,3 % no NKP, nodrošinot faktiskos naudas līdzekļus (maksājumus) 1,15 % apmērā no NKP 1988. gadā, kas līdz 1992. gadam sasniedza 1,20 %. Arī PVN ieņēmumiem tika noteikts maksimālais apmērs valstīm, kuru patēriņš veidoja vairāk nekā 55 % no to NKP. Tas salīdzināms ar daudzgadu maksimālo apmēru, kas izdevumu saistībām noteikts 1,20 % apmērā no NKP, bet maksājumiem — 1,5 % apmērā tajā pašā laikposmā.

Budžeta palielinājums 1988. gadā un PVN resursu efektīvais samazinājums radīja iztrūkumu. 1988. gada nolīgums visbūtiskāk ietekmē NKI pašu resursu ieviešanu. Tiklīdz tika izsmelti ieņēmumi no tarifiem, nodevām un PVN, atlikušo starpību veidoja vienlīdzīga katras dalībvalsts NKP daļa.

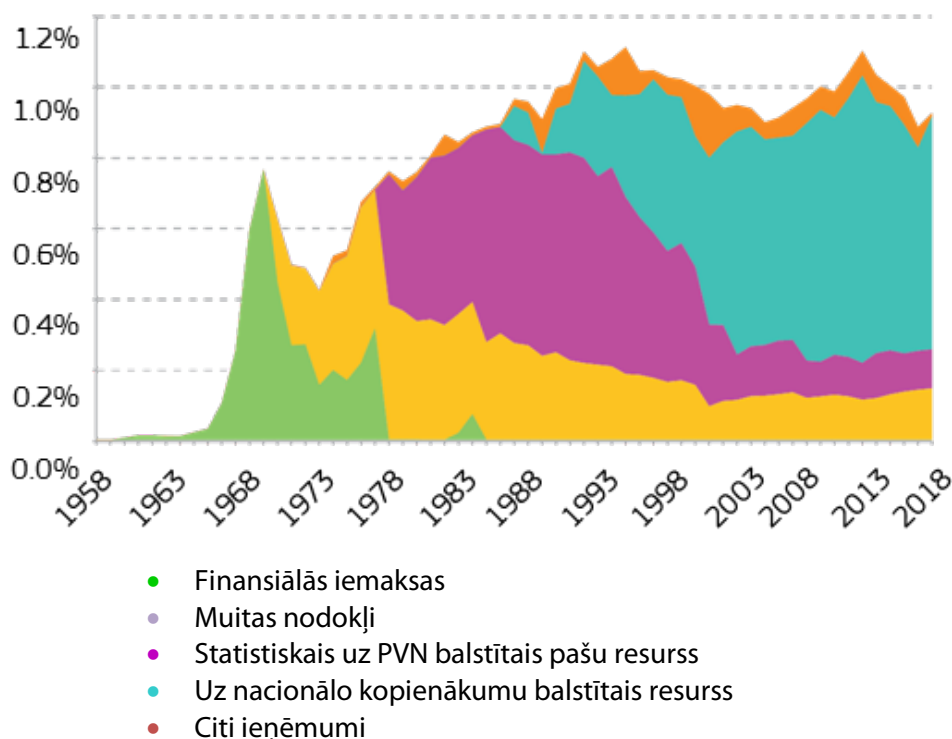
Nākamā finanšu plāna sākumā tika pieņemts jauns lēmums par pašu resursiem (Padome, 1994). Lai atbalstītu lielākus izdevumus iekšējā tirgū un sagatavošanos euro ieviešanai, maksimālie (augstākā robežvērtība) prognozētie izdevumi (saistības) palielinājās no 1,30 % līdz 1,335 % no NKP, savukārt maksājumu apropriāciju maksimālais apjoms līdz 1999. gadam palielinājās no 1,20 % līdz 1,27 %. PVN daļa tika ievērojami samazināta, un valstīm, kuru patēriņa izdevumi pārsniedza 50 % no NKP, piemēram, Grieķijai, Spānijai, Īrijai un Portugālei, tika noteikts maksimālais apmērs no 1995. gada, bet pārējām valstīm

³ Kopš 1985. gada Apvienotās Karalistes korekcija ir attīstījies, kā norādīts 2. tabulā. Ar lauksaimniecību nesaistīto Savienības izdevumu apmērs dalībvalstīs, kas pievienojušās kopš 2004. gada, Apvienoto Karalisti neietekmē.

— no 1999. gada. Arī PVN resursu piesaistīšanas likme līdz 1999. gadam tika pakāpeniski samazināta no 1,4 % līdz 1,0 %. Ņemot vērā budžeta palielinājumu un PVN samazinājumu, “starpības kompensēšanai” vairāk naudas tika iegūts no katras dalībvalsts NKP. Vācijas atlaide saistībā ar Apvienotās Karalistes korekciju palielinājās no vienas trešdaļas līdz divām trešdaļām.

Lēmumā par pašu resursiem, ko pieņēma, lai ņemtu vērā paplašināšanos austrumu virzienā un finanšu plānojumu no 2000. gada (Padome, 2000) tika saglabātas resursu maksimālās robežas un Apvienotās Karalistes korekcija. Tā kā Apvienotā Karaliste bija ekonomiski attīstījusies, turīgākās dalībvalstis pieprasīja, lai korekcija tiktu atcelta vai tām tiktu piešķirtas tiesības uz savu korekciju. Lēmums par to, lai “izmaksas”, kas valstīm radušās ārējo tarifu iekasēšanā, palielinātu no 10 līdz 25 %, bija netieša korekcija Nīderlandei, kurā atradās Eiropas lielākā tirdzniecības osta. Attiecībā uz Apvienotās Karalistes korekciju izmaiņas netika veiktas, izņemot to, ka Apvienotā Karaliste pēc 2004. gada paplašināšanās neizmantoja līdzekļus, kas atbilst pirmspievienošanās atbalstam jaunajām dalībvalstīm. Apvienotās Karalistes korekcijas finansēšanas ziņā Vācijas atlaide palielinājās no 67 līdz 75 %, un to piemēroja arī Austrijai, Nīderlandei un Zviedrijai. Visbeidzot, PVN resursu piesaistīšanas likme 2002. gadā tika samazināta (no 1,00 līdz 0,75) un pēc tam no 2004. gada — līdz 0,50 %. Ņemot vērā nemainīto pašu resursu maksimālo summu, sakarā ar šā finansējuma samazināšanu palielinājās katras dalībvalsts NKP veidotā summa (4. attēls, skatīt arī 2. tabulu).

4. attēls. Pašu resursu attīstība kopš 1958. gada

Avots: Eiropas Komisija (2018a).

Pēc ES paplašināšanās un mazākiem izdevumu maksimālajiem apjomiem, par kuriem vienojās 2007.–2013. gada finanšu plānā, 2007. gada Lēmumā par pašu resursiem (Padome 2007) pašu resursu maksimālie apjomi prognozētajos ieņēmumos tika samazināti no 1,335 % līdz 1,31 % no NKI un attiecībā uz faktiskajiem maksājumiem no 1,27 % līdz 1,24 % no NKI⁴. PVN resursu piesaistīšanas likme tika samazināta no 0,5 % līdz 0,3 %, un tā tika samazināta papildus līdz 0,225 % Austrijai, 0,15 % Vācijai un 0,10 %

⁴ Budžetu un pašu resursus no 2007. gada aprēķināja nevis no NKP, bet NKI.

Nīderlandei un Zviedrijai, tādējādi veidojot korekciju minētajām valstīm. Turklāt tika izmaksāts fiksēts korekciju gada maksājums Nīderlandei (605 miljoni EUR) un Zviedrijai (150 miljoni EUR), ko visas dalībvalstis finansēja no to NKI. PVN resursu samazināšanās rezultātā palielinājās summa, kas tika iegūta no katras dalībvalsts nacionālā kopienākuma (4. attēls).

2014.-2020. gada DFS izdevumu samazinājums radīja pašu resursu maksimālo apjomu samazinājumu 2014. gada lēmumā (Padome, 2014). Šis samazinājums plānotajiem resursiem (saistībām) bija no 1,31 % līdz 1,29 % no NKI, bet maksājumiem — no 1,24 % līdz 1,23 % no NKI. Iekasēšanas izmaksas, ko ietur par ārējā tarifa iekasēšanu, tika samazinātas no 25 % līdz 20 %. PVN resursu piesaistīšanas likme saglabājās 0,3 % līmenī, Austrijas gadījumā palielinoties no 0,225 %. Attiecībā uz Nīderlandi un Zviedriju tā palielinājās no 0,10 % līdz 0,15 %, kas attiecās arī uz Vāciju. Fiksētas summas gada maksājumi tika veikti Nīderlandei (695 miljoni EUR), Zviedrijai (185 miljoni EUR) un pirmo reizi Dānijai (130 miljoni EUR). Savukārt Austrija 2016. gadā saņēma tikai 60 miljonus EUR. Šīs summas sedza visas dalībvalstis.

Apvienotās Karalistes korekcijas formula tika saglabāta, bet tajā netika iekļauta ar lauksaimniecību nesaistīto izdevumu vērtība dalībvalstīs, kuras bija pievienojušās kopš 2004. gada. Austrija, Nīderlande, Vācija un Zviedrija turpināja saņemt atlaidi par savu iemaksu Apvienotās Karalistes korekcijā.

Pēc 2020. gada un Apvienotās Karalistes korekcijas atcelšanas sakarā ar *Brexit* Eiropas Komisija (2018a) ir ierosinājusi ārējo tarifu iekasēšanas izmaksas samazināt līdz 10 %, noteikt 0,3 % PVN resursu piesaistīšanas likmi visām dalībvalstīm un pagaidu fiksētas summas atlaižu maksājumus Austrijai, Dānijai, Vācijai, Nīderlandei un Zviedrijai, kuri līdz 2025. gadam tiks pakāpeniski pārtraukti. Balstoties uz Augsta līmeņa grupa pašu resursu jautājumos ziņojumu (*Monti et al.* 2017), tā arī ierosināja trīs jaunus pašu resursu veidus: 3 % piesaistīšanas likmi kopējai konsolidētā uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzei, 20 % ieņēmumiem, kas iegūti no Eiropas emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas, un nodevu 0,80 EUR apmērā par katru nereciklētu plastmasas iepakojuma atkritumu kilogramu. Paredzams, ka šie trīs jaunie pašu resursi veidos aptuveni 10 % no ES budžetam nepieciešamā finansējuma. Šis priekšlikums būs vienprātīgi jāapstiprina Padomei un pēc tam dalībvalstu parlamentiem.

4. BUDŽETA REVĪZIJA

- EOTK revidents un *Euratom* un EEK Revīzijas padome
- Revīzijas palāta, gada pārskats un ticamības deklarācija
- Eiropas Parlamenta Budžeta kontroles komiteja
- Budžeta izpildes apstiprinājums

Kopienas un ES budžetam paredzēts revīzijas process pastāv kopš 1952. gada EOTK līguma pieņemšanas. Padome uz trīs gadu termiņu iecēla revidentu (EOTK 78. panta 6. punkts), kurš atskaitījās četru priekšsēdētāju komitejai, kurā bija visu četru EOTK iestāžu priekšsēdētāji. Augstā iestāde par saviem pārskatiem katru gadu ziņoja Padomei.

Euratom un EEK no 1958. gada bija Revīzijas padome. Padome vienprātīgi pieņēma lēmumu par revidentu skaitu un revidentu, kā arī viņu priekšsēdētāja iecelšanu uz pieciem gadiem. Padome pārbaudīja pārskatus un katru finanšu gadu sagatavoja ziņojumu par budžetiem. Tālāk Padome pēc pārskatu pārbaudes ar kvalificētu balsu vairākumu sniedza budžeta izpildes apstiprinājumu par attiecīgā gada izdevumiem (*Euratom* 180. pants; EEK 206. pants).

1970. gada Luksemburgas līgumā dažas ar revīziju saistītas pilnvaras tika nodotas EP, piešķirot tam un Padomei kopīgas budžeta izpildes apstiprināšanas pilnvaras (1970. gada līguma 3., 6. un 9. pants).

Ar 1975. gada Briseles līgumu tika samazināta Padomes ietekme attiecībā uz budžeta izpildes apstiprināšanas "ietekšanu", par ko EP bija jāpieņem lēmums (1975. gada līguma 9., 17. un 25. pants). Vēl jo būtiskāk — ar to Revīzijas padome un EOTK revidents kļuva par jaunu neatkarīgu iestādi, proti, Eiropas Revīzijas palātu. Tajā bija jābūt deviņiem locekļiem, *de facto* — tikpat cik dalībvalstīm, un šis skaits palielinājās, pievienojoties vairāk dalībvalstīm. Ar 2003. gada Nicas līgumu tika noteikts, ka katru dalībvalsti pārstāv viens revidents. Viņus vienprātīgi vai — no 2003. gada — ar kvalificētu balsu vairākumu iecēla uz sešiem gadiem pēc apspriešanās ar EP, un kopš 1977. gada viņi varēja ievēlēt savu priekšsēdētāju.

Kopš 1979. gada EP tika ievēlēts tiešās vēlēšanās. Revīzijas jautājumos EP izveidoja no Budžeta komitejas neatkarīgu Budžeta kontroles komiteju. Jaunā komiteja uzņēmās iniciatīvu sagatavot atsevišķus balsojumus par budžeta izpildes apstiprināšanu attiecībā uz katru Kopienas iestādi un aģentūru, kas ir pretrunā Padomes viedoklim par to, ka vajadzētu būt tikai vienam budžeta izpildes apstiprinājumam (*Benedetto et al.* 2017).

Pēc tam, kad Revīzijas palāta ir saņēmusi Eiropas Komisijas pārskatus, tā par katra gada budžetu sagatavo gada pārskatu. Tā var pārbaudīt ES aktīvus, ieņēmumus un saistības, un tai ir pilnvaras veikt ES izdevumu revīziju valsts līmenī. Kopš 1993. gada Revīzijas palāta ir arī pilnvarota sniegt ticamības deklarāciju par to, ka ES pārskati ir ticami (LES 45.c un 188.c pants). Kopš 2003. gada šim "[a]tzinumam var pievienot īpašus izvērtējumus par katru no Kopienas galvenajām darbības jomām" (LES 45.c, 160.c un 248. pants). Kopš 1999. gada Revīzijas palātas kompetencē nav tikai pārskatu pareizības pārbaude, bet arī ziņošana par pārkāpumiem (LES 45.c, 160.c un 188.c pants). Kopš 1993 gada Revīzijas palāta ne tikai pārbauda finansiālo atbilstību, bet arī sagatavo īpašus ziņojumus par izdevumu politikas kvalitāti.

Gada budžeta dzīves cikls no vienošanās par to līdz revīzijas posmam ir ilustrēts II pielikumā.

5. CITI JĒDZIENI

- Saistības, maksājumi un *RAL*
- Diferencētās un nediferencētās apropriācijas
- Finansējuma iepriekšēja piešķiršana un nepiešķiršana
- Džentlmeņu vienošanās
- Bez juridiskā pamata nav budžeta pozīcijas

Šajā sadaļā izskaidroti daži budžeta jomas tehniskie termini. Izsmelošs terminu glosārijs ir pieejams šeit: https://ec.europa.eu/info/files/glossary_lv

5.1. Saistības, maksājumi un *RAL*

Saistību un maksājumu jēdziens pirmo reizi ir sastopams *Euratom* līguma 176. pantā. Kopš 1988. gada tos faktiski sāka izmantot finanšu plānā un Lēmumā par pašu resursiem, un tie kļuva par dubultās budžeta plānošanas veidu. Noteikumi ir izklāstīti Finanšu regulā (7. un 12. pants, Eiropas Parlaments un Padome 2018). ES apņēmas veikt ieguldījumus vairāku gadu laikā. Visas saistības budžetā tiek iekļautas gadā, kad tās tiek uzņemtas. Uzsākot projektus, daži maksājumi tiek veikti nekavējoties, savukārt citi — turpmākajos gados, ja tiek izpildīti nosacījumi un vietējā līmenī tiek nodrošināts līdzfinansējums. Maksājumus var turpināt veikt pēc divu līdz trīs gadu laikposma, un šo koncepciju dēvē par “n+2” vai “n+3”. Nosacījumi reti tiek izpildīti pilnībā, tādēļ maksājumi gandrīz vienmēr ir zemāki par saistību līmeni. Izveidojusies atšķirība starp saistību un maksājumu summām tiek dēvēta par **neizpildītajām saistībām** jeb ***RAL (reste à liquider)***.

5.2. Diferencētās un nediferencētās apropriācijas

Lielākā daļa izdevumu, izņemot lauksaimniecības tiešos maksājumus un ES administratīvos izdevumus, ir diferencēti. Tas nozīmē, ka parasti tiek nodrošināts, ka vietējais vai valsts līdzfinansējums tiek sniegts, lai papildinātu finanšu saistības, ko ES ir uzņēmusies vairāku gadu laikā. Attiecībā uz nediferencētajiem lauksaimniecības un administrācijas izdevumiem vietējais līdzfinansējums netiek sniegts un ES maksā visu summu. Šajā gadījumā maksājumi precīzi atbilst saistībām.

5.3. Finansējuma iepriekšēja piešķiršana un nepiešķiršana

Attiecībā uz DFS un saistībā ar to saskaņotajiem tiesību aktiem katrai dalībvalstij tiek iepriekš piešķirtas summas lauksaimniecībai un kohēzijai. Lielākā daļa pārējo izdevumu netiek iepriekš piešķirti, kas nozīmē to, ka eventuālajiem saņēmējiem būs jāsaņem, lai šo finansējumu varētu saņemt. Lielākā izdevumu joma, kurā izdevumi netiek iepriekš piešķirti, ietilpst konkurētspējas kategorijā.

5.4. Džentlmeņu vienošanās

Tā ir politiska vienošanās starp EP un Padomi par to, ka gada budžetā tie neskars cits cita administratīvo budžetu. Šī vienošanās tika noslēgta 1970. gadā, un pēdējo gadu laikā tā ir divkārt raisījusi diskusijas. Pirmkārt tādēļ, ka Padomes ar likumdošanu nesaistītās pilnvaras ir palielinājušās, tai ir arī izpildfunkcijas, un tā var darboties ES ārpolitikā, savukārt EP ir tikai likumdošanas iestāde. Tādēļ ir pamatoti, ka EP īsteno grozījumu pilnvaras attiecībā uz Padomes budžetu, savukārt Padomei joprojām nevajadzētu vērsties pret EP iekšējo budžetu. Otrkārt, Padome ir iebildusi pret to, lai EP Budžeta kontroles komiteja pilnībā

pārbaudītu tās izdevumus. Šis temats ir iztirzāts *briefing* dokumentā, un Budžeta kontroles komiteja to ir izmeklējusi (*Benedetto et al.* 2017).

Padome 1970. gada līgumam pievienoja šādu apņemšanos:

“Padome uzņemas negrozīt Eiropas Parlamenta izdevumu tāmi; šī apņemšanās ir saistoša tiktāl, cik izdevumu tāme nav pretrunā ar Kopienas noteikumiem, jo īpaši attiecībā uz Civildienesta noteikumiem un Kopienų pārējo darbinieku nodarbināšanas kārtību, kā arī iestāžu mītni” (Vienotais Eiropas akts, 1987: 1091).

Atbildot uz Eiropas Parlamenta deputāta *Hans-Peter Martin* parlamentāro jautājumu 2010. gadā, Padome paskaidroja, ka EP un Padome šo apņemšanos vienmēr ir interpretējuši un piemērojuši tā, lai katra iestāde neapšaubītu otras iestādes administratīvo budžetu (Eiropas Parlaments, 2010).

5.5. Bez juridiskā pamata nav budžeta pozīcijas

Divdesmitā gadsimta septiņdesmitajos gados tika apstrīdēta EP vai Padomes spēja veidot jaunas budžeta pozīcijas izdevumiem, kas nebija saistīti ar nevienu tiesību aktu vai Līguma pantu. EP uzskatīja, ka jebkas, kas tiek pieņemts gada budžetā, automātiski kļūst par juridisku pamatu, un tādējādi 1978. gada budžetā izveidoja 15 jaunas pozīcijas (*De Feo* 2015b: 71). Arī Padome un Komisija izveidoja jaunas pozīcijas. Tiesa ar nolēmumu atcēla budžeta pozīcijas, par kurām vienošanās tika panākta bez juridiska pamata (Tiesa, 1998). Strīdu atrisināja, pateicoties nolīgumam par juridisko pamatu un budžeta izpildi, kas ir iekļauts ES Finanšu regulā un kura jaunākā versija tika sagatavota 2018. gadā (Eiropas Parlaments un Padome 2018, 59. pants). Tajā paredzēts, ka bez atsevišķa tiesību akta budžetā var iekļaut trīs pozīciju veidus. Pirmkārt, izmēģinājuma projektus, ar kuriem pārbauda, vai ir iespējams kaut ko izstrādāt, un kuru ilgums nepārsniedz divus gadus un 50 miljonus EUR gadā. Programma *Erasmus* radās 1980. gados kā izmēģinājuma projekts. Otrkārt, sagatavošanas darbības, kas ir paredzētas, lai sagatavotu turpmākās iniciatīvas, un tās var ilgt trīs gadus, savukārt līdz trešajam gadam ir jāpieņem tiesību akts. Treškārt, neatkarīgas darbības, kas attiecas uz iestāžu administrācijām.

ATSAUCES

- Benedetto, G. (2013) 'The EU budget after Lisbon: rigidity and reduced spending?' *Journal of Public Policy* 33(3): 345-369. Benedetto, G. (2017) 'Institutions and the route to reform of the European Union's budget revenue, 1970-2017', *Emprica* 44(4): 615-633.
- Benedetto, G., Rinaldi, D. and Aden, H. (2017) *Democratic accountability of the Council's budget: Council executive powers*, PE 572.723, Brussels: European Parliament.
- Benedetto, G. (2019) 'The European Parliament as a Budgetary Extractor since the Lisbon Treaty', *Journal of European Integration* 41(3): 329-345.
- Benedetto, G. and Høyland, B. (2007) 'The EU Annual Budgetary Procedure: The Existing Rules and Proposed Reforms of the Convention and Intergovernmental Conference, 2002-04', *Journal of Common Market Studies* 45(3): 565-587.
- Council (1970) Council Decision of 21 April 1970 on the replacement of financial contributions from Member States by the Communities' own resources, (70/243/ECSC, EEC, Euratom), *Official Journal* L 094/19, 28/04/1970: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31970D0243&from=EN>
- Council (1985) Council Decision of 7 May 1985 on the Communities' system of own resources, (85/257/EEC, Euratom), *Official Journal* L 128/15, 14/05/1985: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31985D0257&from=EN>
- Council (1988) Council Decision of 24 June 1988 on the system of the Communities' own resources (88/376/EEC, Euratom), *Official Journal* L 185/24, 15.7.1988: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31988D0376:EN:HTML>
- Council (1994) Council Decision of 31 October 1994 on the system of the European Communities' own resources (94/728/EC, Euratom), *Official Journal* L 293/9, 12.11.1994: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31994D0728&from=EN>
- Council (2000) Council Decision of 29 September 2000 on the system of the European Communities' own resources (2000/597/EC, Euratom), *Official Journal* L 253/42, 07/10/2000: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000D0597&from=EN>
- Council (2007) Council Decision of 7 June 2007 on the system of the European Communities' own resources (2007/436/EC, Euratom), *Official Journal* L 163/17, 23.6.2007: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007D0436&from=EN>
- Council (2013) Council Regulation (EU, Euratom) No 1311/2013 of 2 December 2013 laying down the multiannual financial framework for the years 2014-2020, *Official Journal* L 347/884: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1311>
- Council (2014) Council Decision of 26 May 2014 on the system of own resources of the European Union (2014/335/EU, Euratom), *Official Journal* L 168/105, 7.6.2014: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014D0335&from=EN>
- De Feo, A. (2015a) 'History of Budgetary Powers and Politics in the EU: The Role of the European Parliament, Part I: European Coal and Steel Community', European Union Study Series, European Parliamentary Research Service, PE 538.883.

- De Feo, A. (2015b) 'History of Budgetary Powers and Politics in the EU: The Role of the European Parliament, Part II: The non-elected Parliament, 1957-1978', European Union Study Series, European Parliamentary Research Service, PE 563.508.
- De Feo, A. (2017) 'The European Budget: Motor or Brake of European Integration? A Walk through 40 Years of Budgetary Decisions', in Becker, S., Bauer, M. and De Feo, A. (eds.) *The New Politics of the European Union Budget*, Baden-Baden: Nomos.
- European Commission (1987) Making a success of the Single Act: a new frontier for Europe, COM (87) 100 final. Brussels: 15.02.1987.
- European Commission (2018a) Proposal for a Council Decision on the system of Own Resources of the European Union, COM(2018) 325 final, 2018/0135 CNS, Brussels , 2.5. 2018: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/system-own-resources-may2018_en.pdf
- European Commission (2018b) A Modern Budget for a Union that Protects, Empowers and Defends: The Multiannual Financial Framework for 2021-2027, COM(2018) final, Brussels, 2.5.2018: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-modern-budget-may2018_en.pdf
- European Court (1998) Judgment of the Court of 12 May 1998 United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v Commission of the European Communities Community action programme to combat social exclusion - Funding - Legal basis, Case C-106/96: http://csdle.lex.unict.it/Archive/LW/EU%20social%20law/EU%20case-law/Judgments/20120410-010848_JC_106_96enpdf.pdf
- European Parliament (2010) Council reply to parliamentary question E-6478/2009, 10 March 2010: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2009-6478&language=EN#ref1>
- European Parliament and Council (2018) Regulation (EU, Euratom) 2018/1046 of the European Parliament and of the Council of 18 July 2018 on the financial rules applicable to the general budget of the Union, amending Regulations (EU) No 1296/2013, (EU) No 1301/2013, (EU) No 1303/2013, (EU) No 1304/2013, (EU) No 1309/2013, (EU) No 1316/2013, (EU) No 223/2014, (EU) No 283/2014, and Decision No 541/2014/EU and repealing Regulation (EU, Euratom) No 966/2012, *Official Journal* L 193/1, 30.7.2018: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018R1046&from=EN>
- European Parliament, Council and Commission (1982) Joint Declaration by the European Parliament, the Council and the Commission of 30 June 1982 on various measures to improve the budgetary procedure, *Official Journal* C 194, 28.07.1982.
- European Parliament, Council and Commission (1988) Interinstitutional Agreement of 29 June 1988 on budgetary discipline and improvement of the budgetary procedure, *Official Journal* L 185/33, 15.07.1988.
- European Parliament, Council and Commission (1993) Interinstitutional Agreement of 29 October 1993 on budgetary discipline and improvement of the budgetary procedure, *Official Journal* C 331/1, 7.12.1993.

- European Parliament, Council and Commission Council (1999) Interinstitutional Agreement of 6 May 1999 between the European Parliament, the Council and the Commission on budgetary discipline and improvement of the budgetary procedure, *Official Journal C 172/1*, 18.6.1999.
- European Parliament, Council and Commission (2006) Interinstitutional Agreement between the European Parliament, the Council and the Commission on budgetary discipline and sound financial management, *Official Journal C 139/1*, 14.6.2006.
- Lindner, J. (2006) *Conflict and Change in EU Budgetary Politics*, Abingdon: Routledge.
- Monti M., Daianu D., Fuest C., Georgieva K., Kalfin I., Lamassoure A., Moscovici P., Simonyte I., Timmermans F. and Verhofstadt G. (2017) *Future financing of the EU: final report and recommendation of the High Level Group on own resources*. Brussels: European Commission: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/about_the_european_commission/eu_budget/future-financing-hlgor-final-report_2016_en.pdf
- Single European Act (1987) Single European Act, Treaties establishing the European Communities, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Traité (1970) Traité portant modification de certaines dispositions budgétaires des traités instituant les Communautés Européennes et du Traité instituant un Conseil unique et une Commission des Communautés Européennes, *Journal Officiel L 2/1*, 2.1.1971.
- Treaty (1975) Treaty amending certain financial provisions of the Treaties establishing the European Economic Communities and of the Treaty establishing a single Council and a single Commission of the European Communities, *Official Journal. L 359/1*, 31.12.1977

PIELIKUMI

I pielikums. ES budžeta hronoloģisks pārskats

1952: Tiek izveidota Eiropas Ogļu un tērauda kopiena. To finansē, izmantojot nodevu no ogļu un tērauda rūpniecības apgrozījuma.

1958: Tiek izveidota Eiropas Atomenerģijas kopiena un Ekonomikas kopiena. Ikgadējā budžeta plānošana ar īpašiem uzdevumiem Komisijai, Padomei, Parlamentam un Revīzijas padomei. To finansē, izmantojot valstu iemaksas. Tiek uzsākta Eiropas Sociālā fonda darbība. Padome var apstiprināt pārskatus, apstiprinot budžeta izpildi.

1962: Tiek sākta lauksaimniecības finansēšana.

1967: Kopienas tiek apvienotas; viena budžeta procedūra.

1970: Parlaments iegūst pēdējā vārda tiesības attiecībā uz budžeta neobligātajiem izdevumiem. Tiek izveidoti pašu resursi, lai finansētu budžetu, izmantojot tarifus un pievienotās vērtības nodokli (PVN). Padome un Parlaments kopīgi apstiprina budžeta izpildi. "Džentlmeņu vienošanās" par to, ka EP un Padome neskars cits cita administratīvo budžetu.

1975: Tiek izveidots Eiropas Reģionālās attīstības fonds.

1977: EP iegūst pilnvaras noraidīt budžetu. Padome un Parlaments vairs kopīgi nepiešķir apstiprinājumu par budžeta izpildi; tagad to veic tikai Parlaments. Eiropas Savienības Revīzijas palāta aizstāj Revīzijas padomi un EOTK reidentu.

1978: Princips "neveidot budžeta pozīciju bez juridiska pamata" ir pamats strīdam, ko Tiesa izskata 1998. gadā un kas tiek atrisināts Finanšu regulā.

1979: Pirmās tiešās Eiropas Parlamenta vēlēšanas. Parlaments noraida 1980. gada budžetu, izveido Budžeta kontroles komiteju un sniedz budžeta izpildes apstiprinājumu par katru iestādi un aģentūru, nevis kopīgu apstiprinājumu par visu budžetu.

1984: Padome Fontenblo apstiprina Apvienotās Karalistes korekciju un palielina PVN resursu piesaistīšanas likmi.

1988: Iestāžu nolīgums par ilgtermiņa finanšu plānu, tostarp palielinājums reģionālajai attīstībai/kohēzijai. Lēmums par pašu resursiem, kas samazina atkarību no PVN un ievieš iemaksas, kuras balstītas uz nacionālo kopproduktu.

1993: Revīzijas palāta gūst jaunas pilnvaras piešķirt vai atteikt ticamības deklarāciju, lai apstiprinātu to, ka ES gada pārskati ir kārtībā.

1998: Revīzijas palāta atsakās piešķirt ticamības deklarāciju par 1996. gada pārskatiem, tāpēc Eiropas Parlaments atsakās sniegt budžeta izpildes apstiprinājumu, un 1999. gada martā seko Komisijas atkāpšanās.

2006: Eiropas Parlaments noraida jauno finanšu plānu, lai nodrošinātu savas politikas prioritātes pirms apstiprināšanas.

2009: Stājas spēkā Lisabonas līgums, ar kuru tiek ieviestas visbūtiskākās izmaiņas budžeta noteikumos kopš 1977. gada. Sakarā ar samierināšanas procesu 2011., 2013., 2015. un 2019. gada budžets tiek pieņemts ar nokavēšanos.

II pielikums. Gada budžeta dzīves cikls un tā izpildes apstiprināšana: 2019. gada budžets kā piemērs

No 2018. gada janvāra līdz martam: Parlamenta Budžeta komiteja sagatavo pamatnostādnes 2019. gada budžetam.

2018. gada aprīlis: Komisija no saviem dienestiem un no visām pārējām iestādēm un aģentūrām saņem aplēses par 2019. gada izdevumu vajadzībām.

2018. gada jūnijs: Komisija ierosina 2019. gada budžetu pirms tiesību aktos noteiktā termiņa — 1. septembra.

2018. gada jūlijs: Parlamenta Budžeta komiteja sagatavo pilnvarojumu 2019. gada budžetam.

2018. gada septembris: Padome pieņem savu kopējo nostāju attiecībā uz 2019. gada budžetu.

2018. gada septembris–oktobris: Parlamenta Budžeta komitejas sanāksmē un tad plenārsēdē tiek pieņemti grozījumi.

2018. gada oktobris–novembris: Samierināšanas komiteja darbojas trīs nedēļas, tomēr nespēj panākt vienošanos, un budžets netiek pieņemts.

2018. gada decembris: Komisija steidzami no jauna ierosina 2019. gada budžetu, un Padome un Parlaments to pieņem.

2019. gads: Budžeta izpilde. Sakarā ar jaunajiem apstākļiem tiek pieņemti budžeta grozījumi.

2020. gada maijs: Komisija iesniedz 2019. gada pārskatus.

2020. gada maijs–oktobris: Revīzijas palāta pārbauda 2019. gada pārskatus.

2020. gada novembris: Revīzijas palāta publicē gada pārskatu par 2019. gadu un sniedz (vai nesniedz) ticamības deklarāciju.

2020. gada novembris – 2021. gada janvāris: Parlamenta Budžeta kontroles komiteja rīko komisāru uzklauššanu un izvērtē Revīzijas palātas gada pārskatu un ticamības deklarāciju par 2019. gadu.

2021. gada janvāris un februāris: Padome ar kvalificētu balsu vairākumu balso par ieteikumu budžeta izpildes apstiprināšanai.

2021. gada februāris: Parlamenta Budžeta kontroles komiteja sagatavo rezolūciju par budžeta izpildes apstiprināšanu.

2021. gada marts: Parlaments lemj par 2019. gada budžeta izpildi, lai to 1) apstiprinātu, 2) neapstiprinātu vai arī 3) uz sešiem mēnešiem atliktu, līdz tiek veikta papildu izmeklēšana.

2021. gada oktobris: Atlikšanas gadījumā Parlamentam ir jāpieņem lēmums par 2019. gada budžeta izpildes apstiprināšanu vai neapstiprināšanu.

III pielikums. Daudz gadu izdevumu saistības kopš 1988. gada

1988-1992 (1988. gada cenas)	Kopā (miljonos ECU)	Vidēji gadā (miljonos ECU)	Izlietots %	Bāzes līnija procentos no 1,28 % NKP	1993-1999 (1992. gada cenas)	Kopā (miljonos ECU)	Vidēji gadā (miljonos ECU)	Izlietots %	Bāzes līnija procentos no 1,28 % NKP
Daudz gadu politikas jomas	9310	1862	3,8	3,6	Iekšpolitika	31587	4512	6,0	6,0
Kohēzija	53140	10628	21,7	20,4	Kohēzija	176398	25200	33,3	33,3
Lauksaimniecība	142200	28440	58,1	54,5	Lauksaimniecība	255570	36510	48,2	48,2
Citas politikas jomas	12488	2497,6	5,1	4,8	Ārējā darbība	32400	4629	6,1	6,1
Administrācija	22700	4540	9,3	8,7	Administrācija	25480	3640	4,8	4,8
Saistības	244578	48916			Saistības	529885	75698		
Maksājumi	234679	46936			Maksājumi	505238	72177		
Saistības % no NKP	1,20				Saistības % no NKP	1,28			
Maksājumi % no NKP	1,15				Maksājumi % no NKP	1,22			
Ārpus budžeta sakarā ar saistībām, kas nepārsniedz 1,28 % NKP	16305			6,3	Ārpus budžeta sakarā ar saistībām, kas nepārsniedz 1,28 % NKP	0			0
Saistības 1,28 % apmērā no NKP	260883				Saistības 1,28 % apmērā no NKP	529885			

Avoti: Eiropas Parlaments, Padome un Komisija (1988; 1993; 1999; 2006), Padome (2013), Eiropas Komisija (2018b).

2000-2006 (1999. gada cenas)	Kopā (miljonos EUR)	Vidēji gadā (miljonos EUR)	Izlieto- s %	Bāzes līnija procentos no 1,28 % NKP	2007-2013 (2004. gada cenas)	Kopā (miljono- s EUR)	Vidēji gadā (miljonos EUR)	Izlieto- s %	Bāzes līnija procentos no 1,28 % NKI
Iekšpolitika	43830	6261	6,8	5,7	Konkurētspēja	74098	10585	8,6	7,0
Kohēzija	213010	30430	33,0	27,8	Kohēzija	308041	44006	35,6	29,2
Lauksaimniecība un zivsaimniecība	267370	38196	41,4	34,9	Lauksaimniecība un zivsaimniecība	293105	41872	33,9	27,8
Vide un lauku attīstība	30370	4339	4,7	4,0	Vide un lauku attīstība	78239	11177	9,0	7,4
Pirmspievienošānās palīdzība	21840	3120	3,4	2,9	Brīvība, pilsoniskums	10770	1539	1,2	1,0
Ārējā darbība	32060	4580	5,0	4,2	Globālā Eiropa	49463	7066	5,7	4,7
Administrācija	33660	4809	5,2	4,4	Administrācija	49800	7114	5,8	4,7
Saistības	646190	92313			Saistības	864316	123474		
Maksājumi	641500	91643			Maksājumi	820780	117254		
Saistības % no NKP	1,08				Saistības % no NKI	1,05			
Maksājumi % no NKP	1,07				Maksājumi % no NKI	1			
Ārpus budžeta sakarā ar saistībām, kas nepārsniedz 1,28 % NKP	119665			15,6	Ārpus budžeta sakarā ar saistībām, kas nepārsniedz 1,28 % NKI	189326			18,0
Saistības 1,28 % apmērā no NKP	765855				Saistības 1,28 % apmērā no NKI	105364 2			

2014-2020 (2011. gada cenas)	Kopā (miljonos EUR)	Vidēji gadā (miljonos EUR)	Izlietots %	Bāzes līnija procentos no 1,28 % NKI	2021-2027 (2018. gada cenas)	Kopā (miljonos EUR)	Vidēji gadā (miljonos EUR)	Izlietots %	Bāzes līnija procentos no 1,28 % NKI
Konkurētspēja	125614	17945	13,1	10,2	Tirgus, inovācija, digitalizācija	166303	23758	14,7	12,7
Kohēzija	325149	46450	33,9	26,5	Kohēzija	330642	47235	29,1	25,3
					Vērtības	61332	8762	5,4	4,7
Lauksaimniecība un zivsaimniecība	277851	39693	28,9	22,6	Lauksaimniecība un zivsaimniecība	254247	36321	22,4	19,4
Vide un lauku attīstība	95328	13618	9,9	7,8	Vide un lauku attīstība	82379	11768,	7,3	6,3
Brīvība, pilsoniskums	15686	2241	1,6	1,3	Migrācija un robežu pārvaldība	30829	4404	2,7	2,4
Globālā Eiropa	58704	8386	6,1	4,8	Kaimiņvalstis un pasaule	108929	15561	9,6	8,3
					Drošība un aizsardzība	24323	3475	2,1	1,9
Administrācija	61629	8804	6,4	5,0	ES iestādes	58547	8364	5,2	4,5
					Citi administratīvie izdevumi	17055	2436	1,5	1,3
Saistības	959988	137141			Saistības	1134583	162083		
Maksājumi	908400	129771			Maksājumi	1104803	157829		
Saistības % no NKI	1				Saistības % no NKI	1,11			
Maksājumi % no NKI	0,95				Maksājumi % no NKI	1,08			
Ārpus budžeta sakarā ar saistībām, kas nepārsniedz 1,28 % NKI	268797			21,9	Ārpus budžeta sakarā ar saistībām, kas nepārsniedz 1,28 % NKI	173765			13,3
Saistības 1,28 % apmērā no NKI	1228785				Saistības 1,28 % apmērā no NKI	1308348			

Eiropas Savienības budžetam ir trīs pilāri: izdevumi, finansējums un revīzija. Šajā *briefing* dokumentā ir iztirzāti budžeta aizsākumi, tā attīstība saistībā ar daudzgadu plānošanu un ikgadējo budžeta plānošanu. Tas tiek darīts, ņemot vērā izmaiņas Eiropas Parlamenta pilnvarās attiecībā uz budžetu un tā finansēšanas un revīzijas procesa attīstību. Kopš pirmās Eiropas Kopienas izveides 1952. gadā attiecībā uz budžeta plānošanu ir bijusi vērojama spriedze starp Eiropas iestādēm un dalībvalstīm un cieša saikne starp izdevumu un finansēšanas reformām.

ATRUNA

Šis dokuments ir paredzēts Eiropas Parlamenta deputātiem un darbiniekiem, lai viņiem palīdzētu parlamentārajā darbā. Par šā dokumenta saturu ir atbildīgs tikai tā autors (-i), un tajā paustie viedokļi nebūtu jāuzskata par Eiropas Parlamenta oficiālo nostāju.